

UNIVERSITATEA
BABEȘ-BOLYAI

Universitatea „Babeș – Bolyai” din Cluj – Napoca

Università della Calabria din Rende

Școala doctorală de “Studii lingvistice și literare” în cotutelă cu departamentul de “Politica, cultura e sviluppo”, ciclul XXX

Domeniu: Filologie

**CONCORDANȚE LINGVISTICE ROMÂNÔ –
ITALIENE, CU REFERIRE SPECIFICĂ LA
DIALECTELE CALABREZE ȘI DACOROMÂNĂ.
CÂMPUL LEXICAL AL FAMILIEI**

(Rezumat)

Coordonatori

Conf. univ. dr. habil. ADRIAN CHIRCU - BUFTEA

Prof. ord. LUCIANO ROMITO

Doctorandă

COSMINA – ALINA COSMA

Cuprins

MULȚUMIRI	1
INTRODUCERE	9
CAPITOLUL I: OBIECTUL ȘI FINALITATEA CERCETĂRII	11
I. 1. Propunere de lucru.....	12
I. 1. 1. Alegerea câmpului lexical	13
I. 1. 2. Alegerea cuvintelor	13
I. 1. 3. Obiectivele cercetării	14
I. 1. 4. Motivațiile cercetării	15
I. 2. Materiale și metode utilizate pentru cercetarea lexicală.....	16
I. 2. 1. Aspectul antropologic	17
I. 2. 2. Aspectul dialectal.....	18
I. 2. 3. Aspectul semantico – etimologic	18
I. 2. 4. Aspectul decompozițional	19
CAPITOLUL II: MOTIVARE LINGVISTICĂ	21
II. 1. Primele interese pentru studiul limbii. Comparativismul	22
II. 1. 1. Teoreticieni	23
II. 1. 2. Metode	25
II. 1. 2. 1. Metoda istorică (metoda genealogică și teoria undelor)	26
II. 2. Limbă și societate (sociolingvistică).....	28
II. 3. Limbă și cultură (dialectologie).....	29
II. 3. 1. Limbă și dialect	30
II. 3. 1. 1. Definiții	31
II. 3. 2. Schimbul lingvistic sau trecerea de la limbă la dialect.....	33
II. 3. 3. Probleme de interpretare – prejudecățile lingvistice	33
CAPITOLUL III : MOTIVARE ISTORICĂ	36
III. 1. Substratul – variantă adițională pentru o cercetare de tip istoric	38
III. 2. Mărturii în favoarea latinității celor două dialecte.....	39
III. 3. Istoria Calabriei	41
III. 4. Istoria Daciei	43
CAPITOLUL IV: MOTIVARE LEXICALĂ	46
IV. 1. Lexicul: referințe teoretice.....	47

IV. 2. Delimitarea corectă a unei clase de cuvinte.....	48
IV. 3. Relația lexicologiei cu alte domenii de cercetare, implicate în procesul analizei cuvintelor	51
IV. 3. 1. Relația “lessicologie” – “semantică”.....	51
IV. 3. 1. 1. Metoda de lucru folosită: câmpul lexical.....	53
IV. 3. 1. 2. Metoda de lucru folosită: analiza componențială.....	56
IV. 3. 1. 3. Metoda de lucru folosită: semantica relațională.....	58
IV. 3. 2. Relația “lexicologie” – “dialectologie”	60
IV. 3. 3. Relația “lexicologie” – “etimologie”.....	60
IV. 4. Structuralismul – nucleul cercetării	65
IV. 4. 1. Structuralism, post – structuralism, neo – structuralism.....	67
IV. 5. Lucrări în domeniul rudeniei, în dacoromână și dialectele calabreze.....	68
CAPITOLUL V: CÂMPUL LEXICAL AL RUDENIEI – ANALIZA ȘI INTERPRETAREA DATELOR ANTROPOLOGICE, DIALECTALE, ETIMOLOGICE ȘI LEXEMATICE	74
V. 1. Antropologie	75
V. 1. 1. Scurtă descriere a antropologiei.....	75
V. 1. 2. Antropologia: propunere de lucru	76
V. 1. 3. Materiale și metode utilizate pentru cercetarea antropologică.....	77
V. 1. 5. Analiza datelor antropologice.....	80
V. 1. 5. 1. Schema arborelui	83
V. 2. Dialectologie	88
V. 2. 1. Scurtă descriere a dialectologiei	88
V. 2. 2. Dialectologia: propunere de lucru.....	90
V. 2. 3. Materiale și metode utilizate pentru cercetarea dialectală	92
V. 2. 3. 1. Atlasele lingvistice.....	93
V. 2. 3. 1. 1. Repartizarea cartografică	96
V. 2. 4. Analiza datelor dialectale	99
V. 2. 4. 1. Considerații generale ale rudeniei	100
V. 2. 4. 1. 1. Subcâmpul 1: perechea “familie – părinți”	100
V. 2. 4. 1. 2. Subcâmpul 2: expresii cu privire la căsătorie.....	104
V. 2. 4. 1. 2. a) Situația verbală.....	107

V.	2. 4. 1. 2. b) Situația nominală.....	111
V.	2. 1. 2. c) Situațiile neprevăzute: “văduv” și “divorțat”	111
V.	2. 4. 2. Rudenia sangvină.....	121
V.	2. 4. 2. 1. Relația de bază a rudeniei	121
V.	2. 4. 2. 1. 1. Subcâmpul 1: părinții.....	122
V.	2. 4. 2. 1. 1. a) Cazul lui “vitreg1”.....	124
V.	2. 4. 2. 1. 2. Subcâmpul 2: ‘fructul’ părinților.....	126
V.	2. 4. 2. 1. 2. a) Termeni generali.....	126
V.	2. 4. 2. 1. 2. b) Domeniul natalității.....	128
V.	2. 4. 2. 1. 2. c) Denumirile fiilor, în baza axei temporale.....	129
V.	2. 4. 2. 1. 2. d) Exemplu de o distincție imposibilă: “fanciullo” – “giovanetto” versus “fecior” – “tânăr” – “june”	134
V.	2. 4. 2. 1. 2. e) Situații neprevăzute	136
V.	2. 4. 2. 1. 2. e 1) Situația lui “orfan”	137
V.	2. 4. 2. 1. 2. e 2) Situația lui “bastard”	138
V.	2. 4. 2. 1. 2. e 3) Situația lui “adoptiv”.....	138
V.	2. 4. 2. 1. 2. e 4) Cazul lui “vitreg2”	139
V.	2. 4. 2. 1. 3. Subcâmpul 3: frăția.....	140
V.	2. 4. 2. 1. 3. a) Cazul lui “vitreg3”	143
V.	2. 4. 3. Relația de rudenie extinsă.....	144
V.	2. 4. 3. 1. Dualitatea disimulată – studiu de caz: “bunic”	144
V.	2. 4. 3. 2. Dubla perspectivă a lui “nepot”, după atlasele lingvistice	147
V.	2. 4. 3. 3. “Văr/ă” – al treilea caz de dualitate	152
V.	2. 4. 4. Rudenia nesangvină (afiliere):	155
V.	2. 4. 4. 1. Situația lui “socru/ă”	155
V.	2. 4. 4. 2. Situația lui “cuscu/ă”	157
V.	2. 4. 4. 3. Situația lui “ginere”/“noră”	158
V.	2. 4. 4. 4. Situația lui “cumnat/ă”	160
V.	2. 4. 5. Rudenia socială.....	162
V.	2. 4. 5. 1. Cazul lui “fin/ă”	162
V.	2. 4. 5. 2. Situația lui “naș/ă”	163
V.	2. 4. 5. 3. Situația lui “cumătru/ă”	165

V.	3. Etimologie.....	168
V.	3. 1. Scurtă descriere a etimologiei.....	168
V.	3. 2. Etimologia: propunere de lucru	170
V.	3. 3. Materiale și metode utilizate în cercetarea etimologică.....	172
V.	3. 3. 1. Clasificarea dicționarelor.....	174
V.	3. 4. Analiza datelor etimologice.....	177
V.	3. 4. 1. Cuvinte ce corespund atât semantic, cât și etimologic	178
V.	3. 4. 1. 1. Considerații generale ale rudeniei	178
V.	3. 4. 1. 1. 1. Expresii cu privire la căsătorie	181
V.	3. 4. 1. 1. 1. a) Situația verbală.....	182
V.	3. 4. 1. 1. 1. b) Situația nominală.....	185
V.	3. 4. 1. 1. 1. c) Situații imprevizibile	188
V.	3. 4. 1. 2. Rudenia sangvină	190
V.	3. 4. 1. 2. 1. Relația de bază a rudeniei	190
V.	3. 4. 1. 2. 1. 1. Subcâmpul 1: părinți.....	190
V.	3. 4. 1. 2. 2. Subcâmpul 2: ‘fructul’ părinților.....	193
V.	3. 4. 2. 1. 2. 2. a) Domeniul natalității	196
V.	3. 4. 1. 2. 3. Subcâmpul 3: frăția.....	197
V.	3. 4. 1. 2. Relația de rudenie extinsă.....	203
V.	3. 4. 1. 2. 1. Situația lui “(stră)bunic/ă”.....	203
V.	3. 4. 1. 2. 2. Situația lui “nepot”	206
V.	3. 4. 1. 2. 3. Situația lui “unchi/mătușă”	209
V.	3. 4. 1. 2. 4. Situația lui “văr/ă”	211
V.	3. 4. 1. 3. Rudenia nesangvină (afiliere)	214
V.	3. 4. 1. 3. 1. Situația lui “socru/ă”	214
V.	3. 4. 1. 3. 2. Situația lui “ginere/noră”	216
V.	3. 4. 1. 3. 3. Situația lui “cumnat/ă”	218
V.	3. 4. 1. 4. Rudenia socială.....	220
V.	3. 4. 1. 4. 1. Situația lui “fin/ă”.....	220
V.	3. 4. 1. 4. 2. Situația lui “naș/ă”.....	221
V.	3. 4. 2. Cuvinte ce corespund doar semantic	223

V.	3. 4. 2. 1. Considerații generale ale rudeniei	223
V.	3. 4. 2. 1. 1. Expresii cu privire la căsătorie: cazul lui “femmina”	223
V.	3. 4. 2. 2. Rudenia sangvină	223
V.	3. 4. 2. 2. 1. Domeniul natalității	223
V.	3. 4. 2. 3. Relația de rudenie extinsă: termenii duali	224
V.	3. 4. 2. 3. 1. Situația lui “bunic/ă”	224
V.	3. 4. 2. 4. Rudenia nesangvină (afiliere)	225
V.	3. 4. 2. 4. 1. Situația lui “socru/ă”	225
V.	3. 4. 2. 4. 2. Situația lui “văr/ă (de-) a/l doilea/doua”	226
V.	3. 4. 2. 5. Rudenia socială	227
V.	3. 4. 2. 5. 1. Situația lui “nănaș/ă”	227
V.	3. 4. 3. Cuvinte ce corespund doar etimologic	228
V.	3. 4. 3. 1. Relația de bază a rudeniei	228
V.	3. 4. 3. 1. 1. Denumirile fiilor, în baza axei temporale: cazul lui “fanciullo/a” și “giovanetto/a”	228
V.	3. 4. 3. 2. Relația de rudenie extinsă	229
V.	3. 4. 3. 2. 1. Termeni în perechi: situația lui “tătâne/mămâne”	229
V.	3. 4. 3. 3. Rudenia socială	232
V.	3. 4. 3. 3. 1. Termeni în perechi: nășitul	232
V.	3. 4. 4. Cuvinte ce nu corespund nici semantic nici etimologic	233
V.	3. 4. 4. 1. Termeni referitori la frăție, în baza axei temporale	233
V.	3. 4. 4. 2. Situații neprevăzute, în cazul rudeniei extinse: sintagma “de suflet”	233
V.	3. 4. 4. 3. Rudenia socială	234
V.	3. 4. 5. Separări	235
V.	3. 4. 6. Tabel recapitulativ	237
V.	4. Lexematică	238
V.	4. 1. Scurtă descriere a trăsăturilor distinctive	238
V.	4. 2. Trăsături distinctive: propunere de lucru	239
V.	4. 3. Materiale și metode utilizate în cercetarea trăsăturilor distinctive	240
V.	4. 4. Interpretarea datelor semantice	242
V.	4. 4. 1. Rudenia sangvină în linie dreaptă	244
V.	4. 4. 1. 1. Situația lui “părinți”	244

V. 4.4.1.2. Situația lui “fii”	246
V. 4.4.1.3. Situația lui “bunici”	248
V. 4.4.1.3.1. Rezultate dialectale ce se referă exclusiv la “nonno/a”:	249
V. 4.4.1.3.2. Rezultate dialectale polisemantice, înrudite semantic și/sau etimologic cu “nonno/a”:	250
V. 4.4.1.4. Situația lui “nepoți”	253
V. 4.4.2. Rudenie sangvină în linie colaterală (alianță)	254
V. 4.4.2.1. Situația frăției.....	254
V. 4.4.2.2. Situația lui “unchi/mătușă”	256
V. 4.4.2.3. Situația verișorilor.....	258
V. 4.4.3. Rudenia prin asociere (alianță)	260
V. 4.4.3.1. Espresii cu privire la căsătorie	260
V. 4.4.3.1.a) Situația verbală.....	260
V. 4.4.3.1.b) Situația nominală.....	262
V. 4.4.3.1.c) Situația neprevăzută a văduviei.....	263
V. 4.4.3.1.4. Pseudo – gradul de rudenie: perechiile “tată/mamă vitreg/ă” și “fiu/fică vitreg/ă”	265
V. 4.4.3.1.5. Rudenia nesangvină (afiliere).....	267
V. 4.4.3.1.5.1. Situația lui “socru/ă”:	267
V. 4.4.3.1.5.2. Situația lui “ginere/noră”:	268
V. 4.4.3.1.5.3. Situația lui “cumnat/ă”:	270
V. 4.4.4. Rudenia convențională (socială)	271
V. 4.4.4.1. Situația lui “fin/ă”	272
V. 4.4.4.2. Situația lui “nun(aș)/ă (așă)”	273
V. 4.4.4.3. Situația lui “nănaș/ă”	275
V. 4.4.5. Termeni de respect între rude	277
V. 4.4.6. Semantica termenilor referitori la nuntă	277
V. 4.4.7. Termeni ce exprimă ideea generală de rudenie	277
CONCLUZII	280
BIBLIOGRAFIE	283
INDICE AL FIGURILOR	315

ABSTRACT

Cercetarea de față a fost realizată cu scopul de a individualiza concordanțele lexicale între dialecte ce aparțin unor zone geografice diferite: dacoromâna și dialectele calabreze, ambele descendente ale latinei. Examinarea se bazează pe un anumit eșantion (câmpul lexical al rudeniei), definit cu ajutorul instrumentelor istorico – filologice, de tipul dicționarelor etimologice și atlaselor lingvistice.

Punctul de plecare l-a reprezentat legătura pe care idiomurile menționate o au cu latina, dovedită prin izvoare istorice. Această activitate nu urmărește însă doar individualizarea urmelor latinești, ce disting dialectele în cauză prin intermediul lingvisticii comparate, dar și utilizarea actuală a acestora. În baza ipotezei expuse, s-a trecut la analiza și interpretarea cuvintelor din patru perspective: antropologică, dialectală, etimologică și lexematică. Analiza a fost condusă folosind metode moderne, precum arborele antropologic sau trăsăturile distinctive, iar rezultatele au fost expuse în mod transparent, în strânsă legătură cu variabilele etimologice și semantice. Calculul ocurențelor a fost convertit în valori procentuale, unde s-a obținut o cotă de 67,44% pentru termenii dialectali cu origine și semnificat latinesc.

Concordanțele de natură dialectală realizate (chiar dacă aparțin unui corpus rigid, adaptat unei cercetări de tip cantitativ) reprezintă un lucru inovativ, întrucât subiectul de față nu a mai fost tratat în mod aprofundat până în prezent.

CUVINTE - CHEIE: structuralism, rudenie, dicționare etimologice, atlase lingvistice, hărți dialectale, lexicologie comparată, dacoromână, dialecte calabreze, trăsături distinctive, latină.

REZUMAT

Așa cum rezultă încă din titlu, această teză de natură lingvistică urmează o abordare metodologică de tip comparativ. Dialectologia, disciplină de bază a acestei cercetări, implică factori extralingvistici, de tipul ariei geografice, naturii și specificului populației. Luând în considerare acești factori și informațiile datorate atlaselor lingvistice, dicționarelor dialectale sau, în cel mai fericit caz, etimologico – dialectale, am realizat corpusul pe care se bazează studiul. Compararea celor două teritorii are ca obiect de cercetare dialectele calabreze și dialectul dacoromân. Respectiva alegere a fost materializată sub numele de “câmp lexical al rudeniei”, cu o perspectivă interdisciplinară, întrucât obiectul de studiu intră în relație cu diferite domenii ale lingvisticii generale: fonetica, fonologia, morfologia și semantica. Obiectivul principal este acela de a compara, în baza câmpului ales, o serie de leme dialectale aparținând unor teritorii îndepărtate din punct de vedere geografic, dar înrudite din punct de vedere istoric. Teoriile lingvistice adoptate în faza de elaborare a tezei au determinat tipul de analiză corespunzător, din punct de vedere istoric: s-a întreprins o analiză clasică, realizată în baza informațiilor identificate în atlase și dicționare. Din perspectivă structuralistă, analiza a ținut cont de aspectul antropologic, în timp ce analiza componentială a fost condusă cu ajutorul trăsăturilor semantice distinctive. Pe de altă parte, a fost descris aspectul antropologic, cel dialectal, cel etimologic și cel compozițional, cu care lexicologia intră în contact direct. Acest raport a ghidat analiza și interpretarea cuvintelor incluse în sfera care ne interesează. Despre toate acestea s-a vorbit pe larg în primul capitol al tezei, cu titlul „Obiectul și finalitățile cercetării”.

Cel de-al doilea capitol conține motivarea cu privire la alegerea abordării lingvistice, sintetizată prin comparativism - prima metodă utilizată pentru studiul limbilor. Precum în celelalte capitole (cu excepția primului, care se referă la alegerea activității, procesul de selecție și documentare), prezentul capitol conține o scurtă descriere a domeniului (în acest caz, lingvistica), cu referire la teoreticienii clasici (ca de exemplu, Saussure 1993, Jakobson 1985, Trubetckoj 1971) și metodele adoptate. În același timp, s-a descris metoda comparativă, utilizată pentru a explica, științific, relația dintre dialectele ce constituie obiectul nostru de studiu. În baza cunoștințelor deținute despre lingvistica istorică, cercetarea de față a făcut recurs la criteriul genealogic, pentru a explica diversificarea lingvistică drept provenită dintr-o unică limbă maternă: aceea indo-europeană. Chiar și așa, modificările survenite din cauza deplasării populației, în termeni de substrat, superstrat și adstrat ne-au determinat să recurgem

la teoria undelor, ce permite (spre deosebire de criteriul genealogic) explicația unui fenomen care a putut atinge poziții geografice atât de îndepărtate.

În interiorul capitolului II, lingvistica a fost interpretată în dublă perspectivă, având drept variabile societatea și cultura fiecărui popor. Diferențele produse în baza percepției geografice și/sau sociale diferite, s-au materializat la nivel sociolingvistic și dialectal: cele trei categorii de varietăți (diatopice, diastratice și diafazice) se deosebesc, în baza pregătirii sociale a fiecărui individ și a situațiilor de zi cu zi pe care acesta le întâlnește.

Aspectul dialectal însă, necesită mai multă importanță, întrucât limita dintre limbă și dialect e deseori instabilă. Din această perspectivă, am analizat relația dintre limbă și dialect sub trei aspecte: în baza definițiilor găsite în literatura de specialitate, în baza diferențelor (dacă admitem că acestea există) între limbă și dialect și a ideilor preconceptuate care direcționează atenția înspre o percepție greșită a celor doi termeni. Cel puțin în ceea ce privește definițiile găsite pe teren românesc, situația se prezintă puțin confuză, din moment ce în MDL: 107 termenul „dialect” e perceput ca „variantă regională a unei limbi”, „subdialect” sau grai (cfr. DSL: 28) și în cele din urmă sinonim cu „limbă” (cfr. DPR: 96). În acest sens, conceptualizării i s-au adăugat informațiile lingvistico-istorice, unde avem certitudinea că dacoromâna, împreună cu celelalte trei dialecte cu care formează româna comună (numită și protoromână) reprezintă, cfr. Rusu 1977: 54 „limba latină vorbită în mod neîntrerupt în partea orientală a Imperiului Roman”. Acestea fiind spuse, atât dialectele calabreze, cât și dacoromâna, sunt considerate dialecte primare, prin faptul că împart aceeași origine (aceea latină) și sunt subordonate doar la nivel sociolingvistic, „în baza contextului, a gradului de formalitate al discuției etc.” (Chircu *et alii* 2018: 57).

Observațiile cu privire la prejudecățile lingvistice reprezintă punctul central și în egală măsură, original, al prezentului capitol, realizarea lor având drept scop punerea în oglindă a celor două varietăți lingvistice. Principala neînțelegere e aceea a percepției dialectului drept o limbă inferioară, o corupere sau de-a dreptul o deteriorare a vorbirii, când, în realitate, totul depinde de circumstanțele ce au adus un dialect la statutul de limbă națională și le-au lăsat pe altele la stadiul de dialecte. Acestea fiind spuse, cu o explicație pe cât de simplă, pe atât de eficace, se poate conchide prin aceea că „un dialect e o limbă ce nu a făcut carieră” (cfr. Berruto 1999: 215).

După realizarea unui excurs conceptual cu privire la termenul „dialect”, am trecut, în cadrul celui de-al treilea capitol, la o descriere teoretică a dialectelor în cauză. Acesta se încheie cu descrierea contrastivă a evenimentelor istorice cu privire la Dacia și Calabria. Latina reprezintă, de fapt, motivul care le unește, adaugând informații atestate istoric, iar așa

cum am demonstrat în subcapitolele „Istoria Daciei” și „Istoria Calabriei”, influența grecească manifestată în Calabria și puternica amprentă slavă pentru teritoriul dacoromân nu împiedică dezvoltarea latinei. Totodată, în acest capitol se descriu și diviziunile de natură dialectală pentru teritoriile supuse investigației. Însă chiar și în momentul de față, diviziunile respective se dovedesc a fi controversate: pentru Dacia, discrepanțele se întâlnesc în scrierile lui Densusianu 2010, Philippide 2014 și Puscariu 1976, în timp ce cu privire la Calabria, cea mai acreditată subdiviziune dialectală aparține lui Trumper 2016.

Să privești înapoi prin ‘ochii’ prezentului ni se pare un pas important, ba chiar fundamentul pe care se construiește (în cel de-al patrulea capitol) planul lexical. În această cercetare a fost adoptat un demers structuralist, decisiv pentru partea analitică. Alegerea de a recurge la o lexicologie de tip structural a depins de faptul că respectiva disciplină percepe actul lingvistic ca pe un sistem autonom, introduce analiza semnificatului în interiorul propriului sistem, propune studiul cuvintelor din punct de vedere sincron, încurajează utilizarea propriilor metode de cercetare. În plus, ea e singura capabilă să lucreze concomitent cu alte domenii de cercetare, precum etimologia, dialectologia, onomasiologia sau semantica. Relația creată între aceste domenii de cercetare reprezintă un punct primordial pentru această activitate, întrucât a fost utilizată în vederea analizei și interpretării cuvintelor din câmpul menționat, concretizate în ultimul capitol al lucrării. Respectiva procedură a permis și analiza relațiilor semantice dezvoltate în interiorul lexicului (sinonimie, antonimie, hiponimie, hiperonimie etc.), conducând înspre necesitatea de a lucra cu trăsături semantice, descrise cu ajutorul simbolurilor “+” și “-”. În același timp, raportul dintre lexicologie și semantică a permis realizarea anumitor operațiuni cu ajutorul analizei componentiale, din interiorul semanticii relaționale.

Originalitatea cercetării de față stă în partea sa analitică. Acest proces a survenit din utilizarea integrată a patru perspective: antropologică, dialectală, etimologică și semantică. Variabilele “etimologie” și “semantică” au produs atât subcâmpuri extinse, cât și restrângeri ce forțează termenii și pentru care o clasificare în interiorul unei singure categorii tematice nu ar fi fost posibilă (a se compara cele douăzeci și trei de cuvinte aparținând categoriei “+ Etimologie/+ Semantică” versus doar cele trei prezente pentru “- Etimologie/- Semantică”).

Analiza antropologică, în schimb, a confirmat existența a două structuri similare pe axa sintagmatică și paradigmatică. Clasa denumită impropriu “semantică” (întrucât informațiile semantice se extrag atât din analiza antropologică, cât și din cea etimologică și dialectală) vine să încheie analiza, propunând o interpretare rezumativă, realizată prin trăsături distinctive.

Abordarea structuralistă nu se referă doar la câmpul lexical, ce cuprinde descrieri de natură semantică și semiotică. Lucrul cu clase de cuvinte a inclus și reconstruirea relațiilor sociale, survenite la nivel socio–antropologic. Această necesitate se datorează contactului cu dialecte aparținând unor teritorii diferite, dezvoltate diferit, în epoci diferite. Antropologia este unicul mijloc ce permite, așadar, să verificăm dacă avem de a face cu idiomuri îndepărtate sau identice, în baza dezvoltării lingvistice din interiorul axei sintagmatice (orizontală) sau paradigmatică (verticală).

Am recurs la o reconstrucție antropologică în formă de arbore pentru a evidenția cu claritate conexiunile întâlnite între termeni aparținând rudeniei. Reconstrucția arborelui ne-a permis să evidențiem în mod clar conexiunile survenite între cuvintele ce aparțin câmpului - obiect de analiză. Termeni precum „familie”, „părinti”, „văduv/ă”, „a se căsători” au fost tratați separat, întrucât aceștia sunt prea generali/specifici pentru a putea fi încadrați într-o categorie anume. Relațiile sociale ce pot genera cuvinte (consangvinitate, alianță, adopție) au făcut posibilă individualizarea unor scheme mai specifice decât cea a arborelui genealogic general.

Interpretarea antropologică ne-a demonstrat că toate structurile lingvistice se dezvoltă la nivel orizontal, dar și faptul că cuvintele, la rândul lor, își dezvoltă semnificatul la același nivel. De aceea, Figura 10 (“Relația de rudenie extinsă”), raportată în teza de doctorat, expune existența a două tipuri de unchi (diferențiați în bază sangvină), două categorii de frați și verișori (unde este valabilă aceeași observație de la unchi) și chiar șase diferențieri semantice, individualizate în baza percepției antropologice (nepot₁ pentru bunici, nepot₂ pentru unchi, nepot₃ reprezentat ca fiu/fiică al/a fratelui/surorii, nepot_{4, 5} dacă e fiul/fiica verișorului/verișoarei și în fine, nepot₆, în situația unui fiu/fiică al/a propriului/propriei fiu/fiice).

Ulterior, s-a trecut la analiza dialectală a termenilor aleși din lista volumelor al șaptelea și al optulea din ALI, ALR I și ALR II. La fel cum s-a procedat în interiorul analizei antropologice, la numărătoare nu am introdus și pluralele, formele de feminin (dacă femininul reprezenta o analogie după masculin), varietățile lexicale sau realizările fonetice, chiar dacă acestea au fost descrise în interiorul tezei. De asemenea, chiar dacă atlasele ne-au servit drept instrument, am întâmpinat anumite dificultăți, datorate faptului că nu există o corespondență perfectă între termenii prezenți în atlase. Din acest punct de vedere, s-a decis expunerea hărților în subcapitolul destinat dialectologiei.

Odată clarificate corespondențele dintre hărți și mai apoi cele dintre cuvinte, studiul a continuat cu analiza etimologică ce, în afară de a prezenta etimologiile, a permis și realizarea

unei comparații semantico – lexicale (având, ca resurse atlasele și dicționarele menționate anterior), în baza a două variabile: etimologică și semantică. Această procedură a permis individualizarea a patru contexte, cu prezența (chiar dacă sporadică) aceleiași leme pe mai multe poziții. Un exemplu de acest gen este perechea “bunic/ă”, care apare, pe parcursul analizei, în toate cele patru poziții: “+ Semantică/+ Etimologie”, “+ Semantică/- Etimologie”, “- Semantică/+ Etimologie”, “- Semantică/- Etimologie”.

Evident, complexitatea cuvintelor nu s-a manifestat în aceeași măsură, pe motiv că acestea sunt, la fel ca persoanele, mai mari sau mai mici, atât simple, cât și dificile, cu o istorie liniară sau controversată. De asemenea, analiza nu a ținut cont de cuvintele numite „voci ale atlasului”, ci doar de cuvintele dialectale; cu toate acestea, primele ne-au servit, ca punct de plecare¹. Rezultatele celor patruzeci și trei de cuvinte analizate au fost prezentate într-un tabel rezumativ și calculate în valori procentuale.

Ultimul subcapitol este acela destinat trăsăturilor distinctive și rezumă caracteristicile fiecărei leme, prin descrierea relațiilor dintre acestea și interdependența unora față de altele. În consecință, abordarea propusă aici e una de natură holistică, opusă perspectivei individuale din subcapitolele cu privire la etimologie și dialectologie. Semantică componențială (diferită de cea a prototipurilor) a luat în considerare trăsăturile individualizate în principal, în baza informațiilor expuse în dicționare și analizate în subcapitolul precedent. Prin intermediul acestor trăsături s-au definit douăzeci și două de categorii, fiecare cu o descriere introspectivă, realizată în termeni binari. Din moment ce vocile dialectale sunt mult mai răspândite, am decis să expunem fiecare termen, având ca punct de plecare vocea standard și utilizând, așadar, aceeași procedură ca și în cazul atlaselor lingvistice.

Interpretarea efectuată pe baza trăsăturilor a ținut cont de diferiți factori: dacă lema respectivă are o pereche lexicală (ex. “padrino/madrina”) sau morfologică (“nonno/a”), dar și dacă termenul reprezintă un punct de referință (ex. “tata”) sau nu (“di cuore”). Trimiterea directă sau indirectă la cuvânt a reprezentat un alt factor relevant. Categoria semantică s-a manifestat atât în termeni de extindere, cât și de menținere și regres, percepută în dublă perspectivă (latină și actuală) și cu urmărirea întâlnirii cuvintelor dialectale la nivel standard. Din acest punct de vedere, am individualizat atât cuvinte care au menținut și în vorbirea standardizată același semnificat dialectal, cât și situații unde cuvântul standard și cel dialectal manifestă semnificații diferite (ex. “bona”).

¹ Am făcut referire doar la ALI, întrucât acesta utilizează întrebările directe/indirecte în chestionare și nu în interiorul atlasului; acesta mai conține, atașat fiecărui număr, cuvântul standard de la care se pleacă și care reprezintă vocea cuvintelor dialectale.

În afara categoriei stilistice (denumirea uneia sau mai multor entități) sau morfologice (substantive, verbe), s-a examinat concomitența dintre altase și dicționare, dar și relația pe care acestea o creează cu etimologia, în scopul verificării modului de dezvoltare al aceluiași etimon latin pentru dialectele supuse cercetării (ex. latinescul “tata” - întâlnit în cadrul ambelor teritorii), a formelor concomitente (atât în latină - “pater” - “patrinus”, “tata” - “tatanis”, cât și în dialecte - “nun” - “naș” - “nănaș”) și a prezenței/absenței dubletelor etimologice (ex. “socra” - “socera”, “soror” - “sorus”, “nepos” - “nepotem”). Interpretarea rezultatelor trăsăturilor distinctive încheie propriul parcurs fără nicio implicare filozofică, pentru că rolul trăsăturilor a fost acela de a simplifica semnificatul, atâta vreme cât acestea reprezintă un instrument descriptiv, perceput însă ca un important punct de referință pentru semantică.

Întrucât cercetarea de față e una de tip cantitativ, aceasta s-a axat pe procese de natură deductivă. Perspectiva abordată reprezintă un punct inovativ al tezei, la care se adaugă date obiective și metode de cercetare lexicală moderne. Mai mult decât atât, demersul interdisciplinar și rezultatele obținute sunt foarte utile pentru studiile viitoare din domeniul dialectologiei, etimologiei, lexicologiei, semanticii și antropologiei.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

Volum de referință

Alinei, Mario, *La struttura del lessico*, Bologna, Il Mulino, 1974.

Alinei, Mario, *Origini delle lingue d'Europa*, vol. I (*La Teoria della Continuità*), vol II (*Continuità dal Mesolitico all'Età del ferro nelle principali aree etnolinguistiche*), Bologna, Il Mulino, 1996 – 2000.

Bartoli, Matteo, *Saggi di linguistica spaziale*, Torino, Casa Editrice Libreria, 1945.

Battipede, Benedetto, *Studio linguistico tra Calabria e Lucania*, Castrovillari, Edizioni Il Coscile, 1987.

Battisti, Carlo, *Avviamento allo studio del latino volgare*, quarta edizione, Bari, Leonardo Da Vinci Editrice, 1949.

Bechet, Florica, *Lexicologie și semantică latină*, București, Editura Universității din București, 2008.

Berruto, Gaetano, *Fondamenti di sociolinguistica*, Editori Laterza, Roma – Bari, 1999.

Bidu – Vrănceanu, Angela, *Câmpuri lexicale din limba română. Probleme teoretice și aplicații practice*, București, Editura Universității, 2008.

Bursuc, Alina - Mihaela, *Câmpul lexical al numelor de rudenie în limba română*, Iași, Casa Editorială Demiurg, 2015.

Caragiu – Marioțeanu, Matilda, Giosu, Ștefan, Ionescu – Ruxăndoiu, Liliana, Todoran, Romulus, *Dialectologie română*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1977.

Cedraro, Teodoro, *Ricerche etimologiche su mille voci e frasi del dialetto calabro – lucano*, Napoli, Arnaldo Forni Editore, 1885.

Cortelazzo, Manlio, *Avviamento critico allo studio della dialettologia italiana*, vol. I (*Problemi e metodi*), terza ristampa, Pisa, Pacini Editore, 1988.

Coșeriu, Eugen, Geckeler, Horst, *Trends in Structural Semantics*, Tübingen - Naar, Tübinger Beiträge zur Linguistik, 1981.

Cugno, Federica, Massobrio, Lorenzo, *Gli atlanti linguistici della România. Corso di geografia linguistica*, Alessandria, Edizioni dell'Orso, 2010.

De Saussure, Ferdinand, *Corso di linguistica generale*, traduzione di Tullio De Mauro, Roma - Bari, Editori Laterza, 1993.

Epure, Mihaela, *Dialectele istorice ale limbii române*, Craiova, Editura Universitaria, 2006.

- Falcone, Giuseppe, *Calabria*, Pisa, Pacini Editore, 1976.
- Fischer, Iancu, *Latina dunăreană. Introducere în istoria limbii române*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1985.
- Geckeler, Horst, *La semantica strutturale*, Torino, Boringhieri Editore, 1979.
- Geeraerts, Dirk, *Theories of Lexical Semantics*, Oxford, Oxford University Press, 2010.
- Jakobson, Roman, *Selected writings*, vol. VII (*Contributions to comparative mythology. Studies in linguistics and philology, 1972 – 1982*), Hague, Mouton Publishers, 1985 [1969].
- Lehrer, Adrienne, *Semantic fields and lexical structure*, Tucson, North – Holland Publishing Company, 1974.
- Lévi – Strauss, Claude, *Le strutture elementari della parentela*, traduzione in italiano da Alberto M. Cirese, Milano, Feltrinelli Editore, 1976.
- Lyons, John, *Structural semantics*, Oxford, Blackwell, 1963.
- Mării, Ion, *Harta lexicală semantică*, Cluj – Napoca, Editura Clusium, 2002.
- Moroianu, Cristian, *Latinitatea “ascunsă” a limbii române*, București, Editura Academiei Române, 2006.
- Moroianu, Cristian, *Lexicul moștenit: sursă de îmbogățire internă și mixtă a vocabularului românesc*, București, Muzeul Național al Literaturii Române, 2013.
- Moroianu, Cristian, *Etimologie și lexicologie românească: convergențe sincronice și diacronice*, București, Editura Universității din București, 2015.
- Moscal, Dinu, *Teoria câmpurilor lexicale cu aplicație la terminologia populară a formelor de relief pozitiv*, Iași, Editura Universității “Alexandru Ioan Cuza”, 2013.
- Mosino, Franco, *Storia linguistica della Calabria*, vol. I - II, Roma - Rovito, Marra Editore, 1987 – 1989.
- Niculescu, Alexandru, *L'altra latinità. Storia linguistica del romeno tra Oriente e Occidente*, Verona, Edizione Fiorini, 2007.
- Prosdocimi, Aldo, Luigi (a cura di), *Lingue e dialetti dell'Italia antica*, Roma, Biblioteca di storia patria, 1978.
- Rohlf, Gerhard, *Studi e ricerche su lingue e dialetti d'Italia*, Firenze, Sansoni Editore, 1972.
- Rohlf, Gerhard, *Latinità ed ellenismo nel mezzogiorno d'Italia. Studi e ricerche dalla Magna Grecia alla Grecia italica*, Chiaravalle, Frama Sud, 1985.
- Rosetti, Alexandru (coord.), *Fonetica și dialectologie*, vol. IX, București, Editura Academiei Române, 1978a.
- Rosetti, Alexandru, *Istoria limbii române. De la origini până în secolul al XVII-lea*, vol I, ediția a doua revăzută și adăugită, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1978b.

- Rusu, Grigore, *Structura fonologică a graiurilor dacoromâne*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1983.
- Rusu, Valeriu, *Introducere în studiul graiurilor românești*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1977.
- Rusu, Valeriu (coord.), *Tratat de dialectologie românească*, Craiova, Editura Scrisul Românesc, 1984.
- Sala, Marius, *De la latină la română*, București, Editura Univers Enciclopedic, 1998.
- Saramandu, Nicolae, *Romanitatea orientală*, București, Editura Academiei Române, 2004.
- Scurtu, Vasile, *Termenii de înrudire în limba română*, București, Editura Academiei Române, 1966.
- Tagliavini, Carlo, *Le origini delle lingue neolatine*, sesta edizione, Bologna, Pàtron Editore, 1982.
- Teaha, Teofil, *Cuvinte latinești moștenite în graiurile românești actuale*, București, Editura Academiei Române, 2005.
- Todoran, Romulus, Cazacu, Boris, *Lexicul dacoromân (trăsături specifice și arii lexicale)*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1965.
- Trubeckoj, Nikolaj, Sergeevic, *Fondamenti di fonologia*, Torino, Einaudi Editore, 1971.
- Trumper, John, Maddalon, Marta, *L'italiano regionale tra lingua e dialetto. Presupposti ed analisi*, Cosenza, Edizioni Brenner, 1982.
- Ungureanu, Dan, *Româna și dialectele italiene*, București, Editura Academiei Române, 2016.
- Vasiliu, Emanuel, *Fonologia istorică a dialectelor dacoromâne*, București, Editura Academiei Române, 1968.
- Vulpe, Magdalena, *Opera lingvistică*, vol. I (*Dialectal, popular, vorbit*), vol. II (*Dialectologie românească*), Cluj - Napoca, Editura Clusium, 2004 - 2006.
- Zolli, Paolo, *Le parole dialettali*, Milano, Euroclub, 1986.

Articole

- Alessio, Giovanni, “Concordanze lessicali tra i dialetti rumeni e quelli calabresi”, Estratto dagli *Annali della Facoltà di Lettere e Filosofia*, vol. I, 1954, pp. 1 – 69.
- Ascoli, Graziadio Isaia, “L’Italia dialettale”, in G. I. Ascoli, *Archivio glottologico italiano*, vol. VIII, Roma – Torino – Firenze, Ermanno Loescher, 1882 – 1885, pp. 98 – 128.
- Bursuc, Alina, “O abordare antropologică și semantică a rudeniei”, in *Analele Universității Constantin Brâncuși din Târgu Jiu, Seria Litere și Științe Sociale* 3, 2011, pp. 37 – 52.

Chircu, Adrian, Romito, Luciano, Tarasi, Andrea, Cosma, Cosmina, “Concordanze lessicali tra il dialetto dacoromeno e quello calabrese. Corrispondente all’area Lausberg”, in Veronica Ana Vlasin, Dumitru Loșonți, Nicolae Mocanu (eds.), *Lucrările celui de-al XVII-lea Simpozion Internațional de Dialectologie (Cluj - Napoca, 8-9 septembrie 2016)*, Cluj – Napoca, Editura Argonaut & Scriptor, 2018, pp. 56 - 76.

Cosma, Cosmina, “Semantic power: nun – naș - nănaș and its correspondent on dialects from south Italy”, in Iulian Boldea (ed.), *Globalisation and National Identity. Studies on the Strategies of Intercultural Dialogue*, Târgu - Mureș, Arhipelag XXI Press, 2016a, pp. 203 – 210.

Cosma, Cosmina, “Il verbo «sposare» in dacoromeno e nei dialetti del sud Italia”, in *Buletin Științific*, fascicula *Filologie*, seria A, vol. XXV, 2016b, pp. 31 – 40.

Iordan, Iorgu, “Dialectele italiene de sud și limba română”, in *Arhiva*, anul XXXI n. 1, 1926, pp. 9 – 20.

Klimkowski, Tomasz, “Lexicul limbii române legat de căsătorie – observații etimologice”, in *Annales Universitatis Apulensis, Series Philologica*, Universitatea “1 Decembrie 1918”, 2012, pp. 405 – 412.

Mallozzi, Antonio, “Alcuni termini di parentela nelle lingue romanze e in alcuni dialetti dell’Italia centro – meridionale”, in Ovidiu Felecan, Daiana Felecan (eds.), *Confluențe lingvistice și filologice - omagiu profesorului Nicolae Felecan la împlinirea a 70 de ani*, Cluj – Napoca, Editura Mega, 2011, pp. 351 – 355.

Rosetti, Alexandru, “Limbă sau dialect?”, in *Studii și cercetări lingvistice*, anul IX, n. 1, 1958, pp. 101 – 102.

Trumper, John, Maddalon, Marta, Chiodo, Giovanna, “L’influenza di eventi macrosismici su alcune discontinuità linguistiche (Calabria)”, in G. B. Pellegrini (ed.), *Saggi dialettologici di area italo-romanza* (Nuova Raccolta), Padova, Centro di Dialettologia O. Parlangeli, 1984, pp. 89 – 106.

Ursan, Vasile, “Despre configurația dialectală a dacoromânei actuale”, in *Transilvania. Serie nouă*, vol. XXXVII, n. 1, 2008, pp. 77 – 85.

Atlase

ALI = Massorbio, Lorenzo (coord.), *Atlante linguistico italiano*, vol. VII (*La famiglia e le età dell’uomo*), vol. VIII (*Le età dell’uomo e la parentela*), Torino, Istituto Poligrafico e Zecca dello Stato, 2008 - 2011.

ALR I = Pop, Sever, *Atlasul lingvistic român*, partea I, vol. II (*Familia, nașterea, botezul, copilăria, nunta și moartea*), Sibiu – Leipzig, Otto & Harrassowitz, 1942.

ALR II = Petrovici, Emil, *Atlasul lingvistic român*, partea II, vol. I (*Familia, nașterea, copilăria, nunta, viața religioasă, sărbători*), Sibiu - Leipzig, Otto & Harrassowitz, 1940.

ALRM I = Pop, Sever, *Micul atlas lingvistic român*, partea I, vol. II, Sibiu - Leipzig, Otto & Harrassowitz, 1942.

ALRM II = Petrovici, Emil, *Micul atlas lingvistic român*, partea II, vol. I, Sibiu - Leipzig, Otto & Harrassowitz, 1940.

NALR = Petrovici, Emil, *Noul atlas lingvistic român*, vol. II (*Familia, nașterea, botezul, copilăria, nunta, moartea*), București, Editura Academiei Române, 1956 – 1967.

Dicționare

CADE = Ioan – Aurel Candrea, Ovid Densusianu, *Dicționarul etimologic al limbii române. Elementele latine (A – Putea)*, ediție îngrijită și studiu introductiv de Gr. Brâncuș, București, Editura Paralela 45, 2006.

CDDE = Ioan – Aurel Candrea, Ovid Densusianu, *Dicționarul etimologic al limbii române : elemente latine*, București, Editura Atelierelor Grafice Socec & Comp, 1907.

DA = Sextil Pușcariu, *Dicționarul Academiei*, tomul I și II, București, Editura Cultura națională, 1965.

DAR = Gheorghe Bulgăr, Gheorghe Constantinescu – Dobrior, *Dicționar de arhaisme și regionalisme*, vol. I – II, București, Editura Saeculum vizual, 2013.

DC = Antonio Pisano, *Dizionario dialettale calabrese*, Nova Milanese, [s. n.], 2011.

DCD = Francesco Scerbo, *Dialetto calabro con dizionario*, Firenze, Arnaldo Forni Editore, 1886.

DCM = Giuseppe Antonio Martino, Ettore Alvaro, *Dizionario dei dialetti della Calabria meridionale*, Vibo Valentia, Qualecultura, 2010.

DDC = Gerhard Rohlfs, *Dizionario dialettale delle tre Calabrie, (Parte prima: calabro - italiana)*, vol. I (A – N) e II (M – Z) e (*Parte seconda: italiano – calabro*), Cosenza, Editrice Casa del Libro, 1968.

DE = Giacomo Devoto, *Avviamento alla etimologia italiana. Dizionario etimologico*, Milano, Arnoldo Mondadori Editore, 1995.

DECA = Ion Cârstoiu, Rodica Constanța Anghelescu, *Dicționar etimologic*, Craiova, Editura Sitech, 2004.

DEDC = G. B. Marzano, *Dizionario etimologico del dialetto calabrese*, Laureana di Borrello, Arnaldo Forni Editore, 1928.

DEDI = Manlio Cortelazzo, Carla Marcato, *Dizionario etimologico dei dialetti italiani*, Torino, UTET Libreria, 1992.

DEDR = A. de Cihac, *Dictionnaire d'étymologie daco - romane*, vol. I (*Éléments latins comparés avec les autres langues romanes*), vol. II (*Éléments slaves, magyars, turcs, grecs – moderne et albans*), Francfort, s. / M., Ludolphe St – Goar, 1870 - 1879.

DEI = Carlo Battisti, Giovanni Alessio, *Dizionario etimologico italiano*, vol. I (A – Ca) – V (Ra – Zu), C. Firenze, Barbèra Editore, 1975.

DEL = M. Meillet, E. Ernout, *Dictionnaire étymologique de la langue latine: histoire de mots*, Paris, Librairie C. Klincksieck, 1932.

DELI = Manlio Cortelazzo, Paolo Zolli (a cura di), seconda edizione, *Dizionario etimologico della lingua italiana*, vol. 1 (A – D) – 5 (S – Z), Bologna, Zanichelli, 1999.

DEM = Nicolaj A Raevskij, Mark Aleksandrovic Gabinskij, *Scurt dicționar etimologic al limbii moldovenești*, Chișinău, Redacția principală a Enciclopediei Sovietice Moldovenești, 1978.

DER = Alexandru Ciorănescu, *Dicționarul etimologic al limbii române*, traducere dalla lingua spagnola di Tudora Șandru Mehedinți, Magdalena Popescu Marin, București, Editura Saeculum, 2007.

DERD I = Petru Dincă, *Dicționar etimologic român*, vol. I (*Cuvintele de origine dacă*), Ploiești, Editura Premier, 2011.

DGDS = Maria Marin *et alii*, *Dicționarul graiurilor dacoromâne sudice*, vol. I. (*Literele A – C*), vol. II. (*Literele D – O*), vol. III. (*Literele P – Z*), București, Editura Academiei Române, 2009 – 2011.

DGSL = Angela Bidu – Vrănceanu *et alii*, *Dicționar general de științe ale limbii. Teoria limbii, modele lingvistice, fonetică, fonologie, gramatică, vocabular, semantică, semiotică, istoria limbii, dialectologie, pragmatică, sociolingvistică, stilistică, poetică, retorică, versificație, naratologie*, București, Editura Științifică, 1997.

DIL/LI = Ferruccio Calonghi, Karl Ernst Georges, *Dizionario italiano – latino in correlazione col dizionario latino - italiano*, seconda edizione, Torino, Rosenberg & Sellier, 1936.

DL = Gheorghe Guțu, *Dicționar latin - român*, ediție revăzută, București, Editura Humanitas, 2012.

DLR = Sextil Pușcariu (coord.), *Dicționarul limbii române (Literale A – C, F – L, până la cuvântul «lojniță»)*, București, Editura Socec & Comp și C. Sfetea, 1913 - 1948.

DLR_{nou} = Marius Sala, Gh. Mihăilă, Monica Busuioc (coord.), *Dicționarul limbii române*, tomul I (A - B) – XIX (V), ediție anastatică după *Dicționarul limbii române (DA)* și *Dicționarul limbii române (DLR)*, București, Editura Academiei Române, 2010.

DLRM = Dimitrie Macrea, *Dicționarul limbii române moderne*, București, Editura Republicii Socialiste Române, 1948.

DLR/RL = Elena Crăcea, *Dicționar latin – român, român – latin*, Constanța, Editura Steaua Nordului, 2007.

DSL = Angela Bidu – Vrănceanu *et alii*, *Dicționar de științe ale limbii*, ediția a doua, București, Editura Nemira, 2001.

DPR = Elena Ciobanu, Magdalena Popescu – Marin, Maria Păun, Zizi Ștefănescu – Goangă, *Dicționarul practic al limbii române. Explicativ, etimologic, frazeologic și enciclopedic. Cu o listă de simboluri și abrevieri*, București, Editura Floarea Darurilor, 1995.

DVL = Gheorghe Chivu (ed.), *Dictionarium valachico – latinum. Primul dicționar al limbii române*, studiu introductiv, indice și glosar de Gheorghe Chivu, București, Editura Academiei Române, 2008.

EDL = Michiel De Vaan, *Etymological Dictionary of Latin and the Other Italic Languages*, Boston, Leiden, 2008.

EMR = Bogdan Petriceicu Hasdeu, *Etymologicum Magnum Romaniae. Dicționarul limbei istorice și poporane a românilor*, vol. I - III, București, Editura Minerva, 1972 – 1974.

EWRS = Friedrich Diez, *Etymologisches Wörterbuch der romanischen Sprachen*, Bonn, Bei Adolph Marcus, 1887.

FEW = Walther von Wartburg, *Französischen etymologisches Wörterbuch: eine Darstellung des galloromanischen Sprachchatzes*, Bonn - Leipzig, Basel, 1928.

GBM = Ion Popescu - Sireteanu, *Glosar dialectal din Bucovina și Moldova*, Iași, Editura Printis, 2013.

GCA = Franco Mossiano, *Glossario del calabrese antico*, Ravenna, Longo Editore, 1985.

GR = Vasile Arvinte, D. Ursu, Mihai Bordeianu, *Glosar regional*, București, Editura Academiei Române, București, 1961.

GRA = Augustin Mocanu, *Glosar regional din Ardeal*, Slobozia, Editura Star Tipp, 2015.

LRW = Gustav Körtig, *Lateinisch – romanisches Wörterbuch*, Schöningh, Paderborn, 1981.

MDL = Alexandru Dîrul (coord.), *Mic dicționar de termeni lingvistici*, Chișinău, Academia de Științe a Moldovei, 2008.

NDCC = Gerhard Rohlfs, *Nuovo dizionario dialettale della Calabria*, settima ristampa, Ravenna, Longo Editore, 2010.

PEW = Sextil Pușcariu, *Etymologisches Wörterbuch der Rumänien Sprache*, vol. I (*Latenisches Element*), Heidelberg, Carl Winter's Universitätsbuchhandlung, 1905.

REG II = Lucreția Mareș (coord.), *Lexic regional*, vol. II, București, Editura Științifică, 1967.

REW = W. Meyer Lübke, *Romanisches Etymologisches Wörterbuch*, Fünfte Auflage, Heidelberg, Carl Winter Universitätverlag, 1924.

VC = Rosario Matta (coord.), *Vocabolario cetrarese*, Cosenza, Luigi Pellegrini Editore, 1998.

VCI I = Raffaele Cotronei, *Vocabolario calabro – italiano. Prima parte (dialetto catanzarese)*, Catanzaro, Arnaldo Forni Editore, 1986.

VCRI = Giovanni Malara, *Vocabolario dialettale calabro – reggino – italiano*, Catanzaro, Arnaldo Forni Editore, 1982.

VDC = Luigi Accattatis, Luigi, *Vocabolario del dialetto calabrese, Parte prima (calabro - italiana)*, Cosenza, Pellegrini Editore, 1977.

VGMA = Iulia Mărgărit, *Vocabularul graiurilor muntenești actuale*, București, Editura Academiei Române, 2009.